

Традиційною програмою для батьків закінчилися у неділю, 4 серпня, 29-ий літній табір і 27-ма літня школа українознавства «КАРПАТИ 2024», організатором яких і в цьому році був Союз скаутів «ПЛАСТ» українсько-русинської національності в Словаччині. І в цьому році завдяки частковій фінансовій підтримці з Фонду підтримки культури нацменшин «КУЛТМІНОР» Словацької Республіки та Посольства України в Словацькій Республіці 97 учасників, 62 юнацтва від 12 до 18 років і 35 юнацтва від 7 до 12 років, з усіх куточків східної Словаччини, з Братислави, а також з Дудінець і Відня, пережило чудових дев'ять таборових днів. Вже стало правилом останніх років – велику групу учасників творили біженці та переселенці з України.

Дітьми опікувалася булава на чолі з головою молодіжної організації ПЛАСТ Словаччини та комендантом табору Ксенією Рибак з Братислави, заступником коменданта Богданом Довговичем та виховниками Петром Алексієм Бегені, Бранком Довговичем, Барборою Сченською, Данієлою Кецеровою, Емою Ноговою та Терезією Машларовою з Кошиць, Бібіаною Буйдошовою з Хотчі, Марією Двішшовою з Красного Броду, Якубом Гонт-

Роковий концерт і таборове весілля Пласт в Словаччині знов підготував дітям і молоді дев'ять незабутніх таборових днів

▲ Учасники 29-го літнього табору та 27-ї літньої школи українознавства.

ковським з Гніздного, Олівером Леферовичем, Алексієм Пітер-Бучко, Матушем Пронером і Лі-

вією Урам Грицько з Пряшева, Ріхардом Рибак з Братислави, Юліанною Савчаковою з Варадки,

Самуелом Войчиком та Денисом Зятником з Меджилаборець. Більша частина виховників від ма-

лих років були багатократними учасниками попередніх літніх таборів і для організаторів це є найкращою оцінкою дотеперішніх таборів та одночасно і великою надією до майбутньої діяльності молодіжної організації.

Лекторами в Літній школі українознавства були Олена та Святослав Довговичі з Кошиць, Марія Рибак, Марта Каконі та Олександра Мікушова з Братислави, на здоров'я дітей доглядала Владка Шакова з Меджилаборець.

Булава і лектори підготували для дітей цікаву програму в прекрасному природному середовищі, у рекреаційному осередку в Златій Ідці. Нові і вже улюблені та відомі теренові гри, спортивні змагання, нічні гри, таборова ватра, цікаві мандрівки на замок в Старій Любовні та у Пієнінський національний парк. Вперше за всю історію літніх зустрічей відбувся у таборі справжній рок-концерт у виконанні популярної української групи «МедХедс» під керівництвом співака Вадима Красноогого.

Цікавою була таборова п'ятниця, 2 серпня. До обіду всі змагалися в парному десятиборстві. Надвечір відбулося оригінальне і традиційне лемківське весілля з усіма звичаями: випро-

(Продовження на 2 стор.)

Подвійне свято в Зубному

голова Центральної ради Павло Богдан, голова Гуменської регіональної ради СРУСР Микола Петришак, Іван Лукач, Іван Лаба, Іван Васильцо та інші. В урочистому акті відкриття пам'ятної дошки взяли участь і його довгорічні співпрацівники Ладіслав Бачинський та музикант і фольклорист, колега по роботі Ігор Крета. Разом з Андрієм Каршком вони заслужилися у відновленні діяльності фольклорного колективу «Дуброва» Зубне, з яким

брали участь у багатьох фестивалях та культурних програмах.

Відкрив урочистий акт конференсьє Свята о. Павло Новак, який ознайомив присутніх з життям і творчістю Андрія Каршка. З урочистим словом до присутніх звернувся і голова ЦР СРУСР Павло Богдан. Урочистий акт закрила старостка села Зубне Михаела Василенко.

О 16-й год. у місцевому амфітеатрі розпочалась програма Свята, в рамках якої після виступу домашньої жіночої співацької групи «Дуброва», синові Андрія Каршка Ігорю, відомому скрипалю, концертмейстру симфонічного оркестру у швейцарському місті Люцерні, було передано грамоту про вручення його батькові статусу почесного громадянина села Зубне in memoriam.

Андрій Каршко народився в Зубнім 13 грудня 1938 року. Розпочав свій робочий стаж як учитель в селах Снинщини – Стащині, Руському Потоці, Старині і нарешті в Голчківцях, села біля водоймища Домаша. Всюди він вів або й прямо заснував колективи народної худож-

V Zubnom 13.12.1938
sa narodil pedagóg,
hudobník a folklorista
Andrej Karško.

В Зубнім 13.12.1938
народився педагог,
музикант і фольклорист
Андрій Каршко.

ньої самодіяльності, а поруч з тим записував народні пісні. У 1973 р. став завідувачим відділом НХТ ЦК КСУТ у Пряшеві, де працював і після трансформації організації на Союз русинів-українців аж до відходу на

співаків народних пісень «Маковицька струна» та інших.

Програма 31-го Свята під Дубровою продовжувалась до пізнього вечора. Виступили в ній співацькі групи «Кичера» та «Старинчанка» із Снини, «Па-

пенсію. Записи народних пісень публікував у 13 збірниках, сам упорядкував 9 збірників, був автором 120 пісень і біля 400 статей. Але основна його робота полягала в організуванні і підготовці сценаріїв всіх нині існуючих фестивалів. Був основоположником конкурсного огляду

пінчан», «Руснаці», «Варехівські співаниці», «Лабірські голоси» і насамкінець ФК «Маковиця» із Свидника. На закінчення програми Свята ще до танцю грала музична група «Арміс».

-ік-

Фото: М. Сташко.

У суботу, 3-го серпня, в селі Зубне Гуменського округу здійснилось вже 31-е Свято під Дубровою. До обіду о 11-й годині пройшов футбольний матч між домашнім клубом «Дуброва» Зубне і командою села Оградзани. Після обіду о 14.00 год. перед будинком Сільського уряду відбувся урочистий акт відкриття пам'ятної дошки визначному музиканту і фольклористу, уродженцю села Зубне Андрію Каршкові. У цьому акті брали участь син Андрія Каршка Ігор із жінкою Анною, онук Петро Фурчак із жінкою, представники Союзу русинів-українців Словацької Республіки:

(Закінчення з 1 стор.)

шуванням невістки, прощанням з батьками та їхнім благословенням, вінчанням у «храмі Божому», розбиттям тарілки і підмітанням черепів, перенесенням на руках невістки через поріг, весільною гостинію та забавою, а само собою і рядовим таночком. Молодытми були юначка Ліна Розумик та юнак Матій Берез-

Роковий концерт і таборове весілля Пласт в Словаччині знов підготував дітям і молоді дев'ять незабутніх таборових днів

няк. Багато дітей бачило ці весільні звичаї вперше, а окремі питалися, чи це справді було так.

В рамках табору проходила також 27 Літня школа українознавства. На окремих заняттях з нашими лекторами учасники знову дізналися багато чого цікавого з історії, культури і традицій нашого рідного краю, говорили і про складну історію нашого народу по обидвох сторонах Бескидів-Карпат, яка була дуже трагічною в минулому, тим більше в сучасному.

В цьому році минуло 210 років з дня народження генія нашого народу Тараса Шевченка, вірші якого є і у ці трагічні дні для України та всіх українців дуже актуальними. Цікаву гутірку про великого Кобзаря підготувала лектор Літньої школи українознавства Марта Каконі.

Настав останній таборовий день. Вже зранку почали приходити батьки учасників табору не лише, щоб відвезти дітей додому, але оглянути і заключну мистецьку програму, яку для них підготували учасники табору та Літньої школи українознавства.

Перед урочистим закриттям табору, на якому був присутній і довгорічний, а в сучасному почесний голова ПЛАСТу Словаччини Левко Довгович з дружиною Оленою, пластову присягу склали Міріам Мудрикова, Александра Глодова та Алекс Лефєрович.

Після присяги «концертний зал» в тимчасовій домівці заповнили десятки батьків. Програму, яку підготували Святослав Довгович та лектори 27-ої Літньої школи українознавства – Олександра Мікушова, Марія Рибаківа та Марта Каконі, модерували Софія Соколюк та Андрій Купряненко. В публіці привітали також гостей з осередку організації «Українська молодь Христові», який діє при греко-католицькій Українській місії в Кошицях.

Програма розпочалась із популярної таборової пісні «Ой, видно село», також прозвучала популярна пісня «Смерека», яку усі співали під супровід табірної «бенду» у складі Ніколас Корманик – скрипка, Марек Чіпчовський – гітара та Святослав Довгович – фортепіано. Бурхливі овації отримала наймолодша учасниця табору – чотирирічна Кларка Мікушова, яка разом із своєю Соколюк у першому блоці програми декламувала уривки з віршів Тараса Шевченка. Шевченка згадали у програмі ще двома піснями на його слова, які виконали Наташа Мікушова, Юлія Корманикова та Анна Онушкова у супроводі акордеоніста Раймунда Каконі та скрипалі Ігоря Довговича. Юлія і Ніколас Корманикові щороку заспівають оригінальні народні пісні, котрі на цей раз були з Малого Липника. Були й танці. Наташа Мікушова, Тамара Онушкова, Юлія Корманикова, Луція Пліхтова, Оля Пархоменко та Марія Янишевська танцювали під пісню української співачки Альони, яка зайняла третє місце на цьогорічному пісенному конкурсі Євробачення.

Хоча в таборі намагалися якомога менше говорити про сучасні події в Україні, це було нелегко. Війна не оминає мистецтво та культуру. І так в наступному блоці програми Лілія

Хурторна продекламувала вірш Ліни Костенко «Коли закінчилась війна», а Вікторія Чорна

ПЛАСТу. Після популярної пісні «Ой у лузі червона калина» діти дякували керівникам, лекторам. Далі в честь 29-го літнього табору та 27-ої Літньої школи українознавства «КАРПАТИ 2024» пролунало три раз пластове вітання «СКОБ – «Сильно, красно, обережно, бистро». Модератори попрощалися словами: «До зустрічі на ювілейному 30-му та

▲ Урочисте відкриття табору.

▲ Пластова присяга.

▲ Літня школа українознавства – гутірка про ПЛАСТ.

▲ Літня школа українознавства.

▲ Заклучна програма для батьків.

▲ На мандрівці в скансені замку в Старій Любовні.

▲ Теренові гри.

▲ Розважальний вечір.

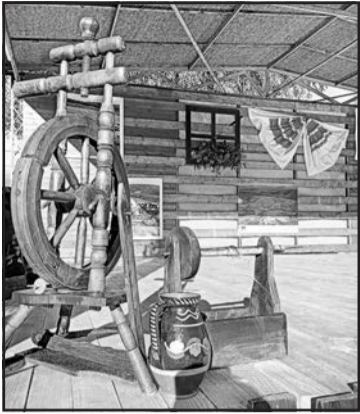

▲ Таборове весілля.

заспівала сучасну пісню «Життя триває! Хай ніч минає!». Хвилиною мовчання вшанували і пам'ять жертв війни, серед яких, на жаль, загинуло і багато дітей, а також пам'ять Петра Гринка, сім'я якого є власником осередку «Злата Ідка» і який був великим прихильником і другом

борі «КАРПАТИ 2025». Новачки ще затанцювали свій таборовий танець і всі заспівали улюблені таборіві пісні «Соколи» та «Отаман». А потім прийшло прощання із сльозами в очах. Але всі розійшлися з надією, що через рік зустрінуться знову.

Святослав ДОВГОВИЧ.

10-ого серпня в селі Убля відбувся фольклорний фестиваль. Цього року він був присвячений 80-ій річниці визволення села і околиці та спогаду на депортацію євреїв із села. Сценарій написала Ганна Чаварга, уродженка села Убля, тепер жи-

▲ Фестиваль відкрив староста Ублі Йосиф Фейсак.

телька Братислави. Режисери програми – Анна Голубова та Марія Камозінова, сцену підготували Алена Фейсакова і Яна Марунічова, конференсьє о. Павло Новак та Сільвія

34 Фольклорний фестиваль в Ублі

Гандичова. Фестиваль озвучив ТОВ Гунчар.

Фольклорний фестиваль відкрив староста села Йосиф Фейсак. Сердечно привітав старостів з навколишніх сіл, гостей, глядачів і учасників фольклорних груп.

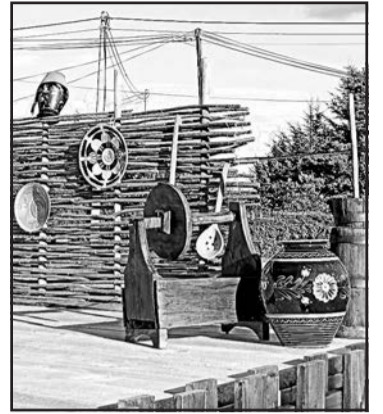
Глядачі, яких було майже 500, оплесками дякували дітям дитсадка і учням Основної школи в Ублі, фольклорним групам: *Ублянка* з Ублі, *Стриговчанка* із Стриговця, *Дубрава* із Зубного, *Іновському тріо* з Іновця, *Колачковському тріо* та чоловічий фольклорній групі *Новешан* з Тушицької Нової Весі. Гуморним словом присутніх звеселяв Йожко Йожка. Фестиваль завершила фоль-

положником був Василь Лесьо та Михал Мартиник. Від 1973 року її знали під назвою Фольклорна група *Ублянка*. Довгі роки її керівниками були Василь Лесьо, Іван Стебіла, Марія Кічова, Анна Голубова та Оксана Федорякова. Їм допомагали і методичні працівники колишнього Культурного союзу українських трудящих Юрій Прохазка, Андрій Каршко, композитор Володимир Любимов та ін. *Ублянка* потішала своїми піснями та монтажами багато любителів народної культури на менших і більших фестивалях в Словаччині, напр. Свиднику, Кам'яній, Меджилабірцях, в Польщі у Ждині і Чісні, в Україні у Перечині, Великому Березному, Ужгороді та в далекій Сербії.

Ублянка по короткій перерві відновила свою роботу. Пані Голубова і Камозінова на минулорічний 33 Фольклорний фестиваль русинів українців в Ублі зібрали співацький колектив у новому складі і тепер в ньому виступає дванадцять молодих дівчат і жінок і супроводить їх музикант Александр Боднар. Молодий колектив різними піснями радували жителів в Ублі з нагоди Місяця перестарілих, Новорічних свят, Дні матері. Співали у селах Дубрава, Михайлів, на фестивалях у Станиці, Руському Потюці, Рунині, дома в Ублі та у Станицькій Розтоці. Цього року дівчата побували на 59 Фестивалі фольклору русинів-українців в Кам'янці і взяли участь у змаганні *Голосе, голосе*.

Фестиваль в Ублі став доброю нагодою згадати тих співачок і спі-

ваків, які закладали основи організованої праці з народною пісню і створення пісенної традиції. У складі *Ублянки* колись виступала незабутня співачка Марія Чокинова. Найстарші ублянські співачки: Олена Паливодова, Марія Чопова, Анна Жовтикова, Марія Торолова, Анна Каганцова, Олена Фейсакова, Анна Дем'янова, Анна Яночкова, Марія Іваногова, Олена Пидова, Василь Лесьо і Анна Лесьова, Валіка Сіркова, Марія Чопова, Анна Марковичова, Юлія Сливкова, Юлія Скалкова, Йосиф Гелетич і Гелена Гелетичова, Андрій Гайданка, Марія Гануш, Анна Пажурова, Юрій Сірка і Анна Сіркова, Марія Чокинова, Анна Да-

▲ Убляни прикладно зберігають для дальших поколінь артефакти минулих часів.

Камозінова, Мирослава Яночкова, Мартина Голубова, Татяна Чокинова, Верона Чопакова, Надежда Сіркова, Яна Балкова, Яна Марунічова.

▲ Ублянка на фестивалі в Ублі.

рянинова, Марія Потуцька, Марія Балкова, Алжбета Коцова, Анна Щурокова, Михал Дзоба і Анна Дзובה, Анна Шуличова, Анна Гавелкова, Анна Голубова, Оксана Федорякова, Марія Кічова, Марія

Музиканти: Палько, Митро, Янко і Василь Тірпак, акордеоністи Ян Піда, Мирослав Герлашинський, Александр Боднар.

– МК –

Фото: Марія Камозінова.

Оповідання «Князь Лаборець» Анатолія Кралицького

За традиціями того часу він назвав твір повістю з уточненням – «історична». Перша публікація – на сторінках львівського журналу «Галичанин» (1863, кн. 1, вип. 3 і 4). Твір передруковано у збірнику «На Верховині» (Ужгород, 1984).

Автор «Князя Лаборця» ширше, ніж Носак-Незабудов, використав хроніку Аноніма: згадує білого коня, за якого вождь угрів Альмус виміняв від жерця Гадура місце на вершині гори біля Мукачева, на якій з тим було зведено замок: «Так Альмус, вступивши во владеніє гори, дораз переніс свій шатор і положив основаніє замка. За сорок дней одпочивали тут мадяре і в будованіє города значно поступили. Горесна была то праця: воду, каміння, дерево і прочіі запаси на раменах треба было тащити на високою скалу з великим трудом; і од того-то труду, по їх язика мунка – труд, нарекли місце то Мункач. А руськіі їх союзники од великої муки: Мукачево».

Перший переказ про походження назви Мукачева – проугорський, його запозичено із хроніки Аноніма. Другий топонімічний переказ у Аноніма відсутній, зате його згадав Носак-Незабудов у «Листах з незнаной землі» після відвідин Мукачівського замку: «місцевості тій, де їх (русинів) загарбники перемагли і мучили, дали назву «Мукач», тобто місце мук».

Вірогідно, Кралицький знав не тільки нарис Носака-Незабудова, але і його оповідання про Лаборця. На користь такої думки свідчить образ Українця – посла угорського вождя Альмуса. Українець із оповідання Кралицького говорить, що він «од голови до п'ят русин». Тобто обидва письменники етноніми «русин» і «українець» сприймали синонімічно.

У той же час Кралицький ускладнив романтичний сюжет твору. Його Лаборець – людина стара, нерішуча. Зате князівна Віра – по-

КНЯЗЬ ЛАБОРЕЦЬ в літературі і художній творчості (3)

вна йому протилежність. Чи не тому, що після смерті княгині Дарини дівчину виховувала селянка Настя?

Якщо у творі Носака-Незабудова представник народу – слуга Лазичького Верницький – виконує відведену йому пасивну роль (вініс із поля бою убито Любославу), то Настя – втілення активності і патріотизму русинів. Через здристіть людей вона покинула княжий двір, живе самотньо, але продовжує зустрічатися із своєю вихованкою, реально сприймає перебіг політичних подій, у Славолюбі, представникові придворної знаті, розпізнає підлого зрадника. Віра, як і Любослава у Носака-Незабудова, захищає рідну землю з мечем у руках. Своєю вродою, розумом і вдачаю вона полонила Українця, він закохався в неї і перейшов від мадярів до братів своїх по крові.

Розповідь Кралицького про Лаборця завершується трагічно, але з певною долею оптимізму: за допомогою зрадника Славолюба-Губи («губою своєю он загубил род свой, славянское племя») угри захопили Ужгородський замок, наздогнали князя біля річки Свіржави і повісили на вербі; та через кілька днів Віра знайшла тіло батька, його поховано, а річку в честь князя названо Лаборцем; русинка Віра виходить заміж за Українця – немов символ єднання єдинокровних братів по обидва боки Карпат.

Кралицький, як і Носак-Незабудов, ідеалізує часи Лаборця: «Земля, на котрій ми тепер живем і боремося за свої права і народність, називалася в тоє время ще Паннонія, бо была вольна. Обиватель горделиво показовал і казал на своєю обивателя: Пан-он-і-я, всі ми панове! Нашими руськи-

ми предками володіл старенький Лаборець; по крутий Ваг давал словенам розкази великий Святополк. Межи Вагом, Дунаєм і Тисою повелівал болгарамі Золан, од Мароша по Тису также болгарам Глад. А Бог знає колько еще дробних володарей было на нашій землі. Всі вони називалися Панами, а свою богату землю – Паннонія. Все минулося! – прийшли гуни-мадяри та стали її прозивати Гуннія, а тепер Венгрія». До приходу угорців (через Карпати вони перейшли «верецькою тісною», а не біля Яблунова і Ясіня, як у Носака-Незабудова) закарпатські «крайники купчили з киевлянами, да і з Новгородом, коли там покойніше было». Та чвари серед знаті, ігнорування національних інтересів для особистої вигоди ослабили Паннонію, зробили її легкою здобичкою для кочівників. Славолюб хоче одружитися з Вірою не тому, що кохає її, він хоче успадкувати у такий спосіб князівську владу. За обіцянку зробити його командантом Ужгородської твердині він зраджує своєму народу.

І знову перед нами історична алегорія – засудження відступництва і залик до єднання слов'ян. Художністю оповідання Кралицького поступається перед твором Носака-Незабудова, та воно прийшло до читачів-русинів їх рідною мовою і започаткувало творення на Закарпатті міфу про князя Лаборця і руське князівство із центром в Ужгороді.

Оповідання «Покореніє Ужгорода» Олександра Гомічкова

Своїм твором Гомічков хотів, мабуть, підтвердити думку, проголошену у «М'сяцослові на год 1865 для русских угорскія краины» (Ужгород, 1864): «Мы имеем нашу

властную литературу, которая не притискается на чужину». Бачимо, що на перше місце він висував не художність, а ідейні засади твору. Тенденційність – характерна особливість і опублікованого у тому ж місяцеслові-календарі оповідання «Покореніє Ужгорода». Автор нагадував русинам їх давню історію, закликав їх дорожити прадідівською вірою. Про це він говорив до того у статті «Народно-церковная история русскаго народа в Угорщині»: «Коли мадяре до нашої країни прийшли і ю заняли, уже ту найшли славян, і при них і наших предков русинов, которіи уже держали в'їру христіанскую і ім'їли свой обряд греческо-славянскій теперішній, і свою письменность буквами кирилическими».

Фабула оповідання дуже проста: автор у сні побачив ті далекі часи, коли угри, шукаючи батьківщину, перейшли через Карпати і вийшли на рівнинні простори Панонії. Вони спалили Мукачівський монастир, і монаху вдалося врятувати лише найбільшу цінність – літургійні книги, перекладені слов'янською мовою Кирилом і Мефодієм. Із звісткою про прихід чужинців монах поспішає в Ужгородський замок, князеві Лаборцю передає богослужбні книги, бо вони мають врятувати русинів. Князь із жменькою воїнів захищає Ужгород від ворога, та зазнає поразки, бо в хід подій вмішалися демонічні сили – Клятва (Прокляття) і Вржда. Вони спокушають лицарів привидом багатства, спонукають до зради. Князь, аби врятувати священні книги, тікає в гори, але угри його наздогнали і повісили. Пекельники Клятва і Вржда вивертають із рук мертвого князя написані кирилицею книги, але для

носіїв зла – це важка ноша, і священні реліквії залишилися нащадкам Лаборця, аби об'єднати їх.

Своїм твором Гомічков почав формувати ще один міф – міф про Лаборця-християнина, який майже на сто років раніше від хрещення Руси Володимиром Великим почав поширювати вчення і писемність Кирила і Мефодія. Такий же міф створено про кївських князів Аскольда і Дира, які прийняли християнство після того, як у Корсуні у 860 році побували із просвітительською місією проповідники – солунські брати.

Драма «Покореніє Ужгорода» Євгена Фенцика

Драматичний твір Євген Фенцик створював в умовах посилення мадяризації на Закарпатті. Законом «Про рівноправність національностей», який король затвердив 6 грудня 1868 року, проголошувалося, що усі громадяни Угорщини становлять «неділимому єдину мадярську націю». Готуючися до «міленіуму», тобто тисячоліття приходу угорських кочівників на Середньодунайську рівнину, правлячі кола Угорщини спрямовували науку, школу, періодичні видання на об'єднання ідей Великої Угорщини, посилення асиміляційних процесів серед слов'янського населення. У 1879 році в усіх народних школах було введено обов'язкове вивчення угорської мови. Своєю п'єсою автор хотів нагадати русинам, що вони у Мукачеві й Ужгороді – корінні жителі, жили тут до приходу угрів. Тому мадярофільська газета «Карпат» відмовилася надрукувати цей твір. «Покореніє Ужгорода» Євген Фенцик опублікував у львівській газеті «Слово», підписавшись псевдонімом «Владимир». Драматичний твір про Лаборця «Слово» друкувало у десяти номерах за 1879 рік (№№ 11-20).

Іван Сенько

«Від часів Лаборця до сьогодні»,
Ужгород, 2012, стор. 7 – 42.

(Далі буде.)

Історичний реваншизм ріже по обидва боки

У той час як наступ українських військ на Курську область Росії продовжується, українці можуть вирішити відсвяткувати визволення своєї колишньої столиці.

Ні, не Києва – росіянам не вдалося «визволити» це місто у 2022 році. Столиця, про яку йдеться, – це Суджа, на перший погляд незначне містечко з населенням близько 6 000 жителів, розташоване за кілька миль від кордону Російської Федерації з Україною.

Суджа була недовготривалою столицею радянського українського уряду наприкінці 1918 року. Згодом сусіднє місто Белгород мало цей статус протягом кількох тижнів, поки маріонетковий більшовицький український режим Володимира Леніна остаточно не закріпився в Харкові, який слугував столицею радянської України до 1934 року.

Згідно з переписом населення Росії 1897 року, 61% жителів Суджі ідентифікували себе як українці. До 2020 року ця цифра скоротилася до 1%.

Таким чином, вибір більшовиками Суджі як своєї столиці не був довільним. Місто було українським. Більше того, у другій половині 17 століття воно слугувало столицею української козацької військово-адміністративної одиниці. Отже, Суджа як радянська українська столиця мала цілковитий сенс. Вона була і є українською, мала козацькі традиції і могла легко слугувати українським плацдармом для подальшого російського вторгнення – е-е, визволення – України.

Белгород також мав політичний сенс, оскільки значна частина населення регіону – до 70% в одному з районів – ідентифікувала себе як українці під час перепису 1897 року.

Якими б не були причини, що спонукали Україну розпочати власну «спеціальну військову операцію» в Курській області, цілком ймовірно, що президент Володимир Зеленський і командувач його армії, генерал-полковник Олександр Сирський, повністю усвідомлювали історичний зв'язок Суджі та Белгорода з Україною. Напевно, їм спало на думку, що технічно вони можуть переграти Путіна і заявити, що вони не вторгаються в Росію, а «звільняють» споконвічні українські території.

А чому б і ні? Якщо Путін може стверджувати, що «звільнив» Крим, який імперська Росія окупувала наприкінці 18 століття, то чому Зеленський не може звільнити місто, яке століттям раніше слугувало форпостом українського козацтва?

Зеленський навряд чи розіграє цю карту, але сам факт того, що він міг би це зробити, свідчить про потенційно запальні наслідки змішування історії з політикою. Путін відкрив цю скриньку Пандори, посилаючись на історію – під оплески деяких наївних західних політиків і аналітиків – для виправдання анексії Криму в 2014 році і свого повного вторгнення в 2022 році.

Історичним суперечкам не тільки немає кінця – з тієї простої причини, що жодна історична інтерпретація нічого не може бути остаточною, – але й реваншистські аргументи, засновані на історичних інтерпретаціях, завжди мають ефект бумеранга.

Приймемо як аргумент неавне твер-

дження Путіна про те, що сучасні держави не повинні бути більшими, ніж їхні давні попередники (і не звертайте уваги на розмитий характер прикметника «давні»). Путін вважає, що, за цією логікою, Україна в біді.

Насправді українці можуть відповісти, що їхнє історичне коріння сягає Київської Русі, великої держави, створеної понад тисячоліття тому завойовниками-вікінгами, які змішалися з місцевими протоукраїнськими племенами, і що насправді в біді опинилася Росія. Бо Російська Федерація є продуктом московської імперської експансії. Якби сьогоднішня Росія була такою ж великою, як давня Московія, вона перетворилася б на крихітний клаптик нерухомості з Кремлем у центрі.

У цьому світлі Суджа – не просто цівкавінка. Це руйнівна куля, спрямована в історичний картковий будиночок Путіна.

І справа, звісно, не лише в Суджі. Ексклав Калінінград мав би повернутися до німців. Курильські острови доведеться повернути Японії. Крим – Туреччині. Сибір повернувся б до сибіряків. Угорцям Віктора Орбана довелось б сідлати коней і повертатися на свою азійську батьківщину. А більшу частину Московії доведеться повернути монголам.

І це лише Східна Європа. У Західній Європі все було б не менш весело. От тільки кому належав би Ельзас-Лотарингія – чи Ельзас-Лотрінген? – і чи повернувся б до бізнесу Папські держави?

Все це звучить фантастично, але тільки якщо не брати до уваги неросійські регіони і народи Росії. Москові знадобилося дві геноцидні війни в 1990-2000-х роках, щоб придушити чеченців, але натомість вони зараз насолоджуються майже повною незалежністю. Інші неросійські народи Північного Кавказу також висловлюють незадоволення правлінням Москви. Башкири, татари та інші. Наразі вони можуть бути спокійними, але якщо і коли путінський режим почне руйнуватися – а це станеться, коли він зійде з політичної арени, – неросіяни базуватимуть свої вимоги свободи, автономії та незалежності на тих самих історичних аргументах, які полюбляє використовувати Путін.

Реакцією Росії на неросіян буде придушення і пролиття крові, а потім розпад. Якою буде відповідь Заходу? Принаймні, вона має радикально відрізнитися від тієї, що була в 1990-1991 роках, коли Захід ігнорував неросіян, а потім висловив шок, коли вони стали причиною розпаду СРСР.

Якщо пощастить, колишня столиця України може допомогти Заходу навчитися і підготуватися до постпутінського світу.

**(Переклад з англійської).
Олександр МОТИЛЬ
THE HILL, 15.08.24.**

Олександр Мотиль – професор політології Ратг'єрського університету (США). Фахівець з України, Росії та СРСР, він є автором 10 книг нон-фікшн, а також книг «Кінець імперії: занепад, розпад та відродження імперій» та «Чому імперії відроджуються: Імперський крах та імперське відродження в порівняльній перспективі».

Коли я переглянув бібліографію надрукованих монографій, наукових робіт, різних статей, рецензій, резюме, підручників для наших шкіл, не кажучи вже про тисячі перекладів офіційних документів для судів, поліції та інших установ з української на словацьку мову, або навпаки, із словацької на українську, то я жажнув, що все ця жінка, почесний доктор (honoris causa) Dr.h.c. doc. PhDr. Ľubica Babotová, CSc. виконала протягом свого дотеперішнього життя. Та вона ще й сьогодні перекладає не лише офіційні документи, але й художню літературу, як, наприклад, книжечку для дітей Галлини Гузовської-Корицької «Світ навколо нас» (2023), яку переклала разом з Адріаною Амір.

ситетського чи загальнодержавного характеру, членом Наукового товариства ім. Т. Шевченка, Міжнародної асоціації українців (навіть секретарем комітету Пряшівського відділення), виступала на міжнародних конгресах згаданого товариства та асоціації, або на вітчизняних і міжнародних конференціях інших організацій і її виступи завжди викликали значний інтерес.

Л. Бабота досліджувала і друкувала свої дослідження з питань закарпатської української літератури, передусім XIX ст., але й пізніших століть у наукових збірниках вітчизняних (Пряшів, Свидник, Кошиці, Братислава) і закордонних (Чехія, Україна, Польща, Фінляндія, Сербія, Угорщина, США, Канада та інде).

Ювілей видатної україністки Словаччини (з приводу життєвого ювілею Любиці Баботи)

Любица Бабота народилася 4.09.1944 р. у національно свідомій і патріотичній родині (батько Микола Бабота був равніником за професією, включився в боротьбу за створення держави Карпатська Україна (1939) і став її урядником. Мати Маргарета була учителькою, тому після окупації Закарпаття мадярськими гонимими 1939 року її в 1942 р. заарештували. Родина була змушена втекти із Закарпаття в Словаччину (Пієштяни). Мама втекла сама, тато вже раніше був у Словаччині. Ще в 1935 р. був диригентом банку в Пряшеві. До речі, її батьків вінчав священник і поет Зореслав, він же ювілярку хрестив. В Пієштянах вона почала відвідувати початкову школу, потім родина переїхала у Братиславу, але звідти була виселена як неблагонадійна родина в село Дрня (окр. Римавська Собота), пізніше сім'я переселилася в село Єсенське, ще пізніше в Римавську Соботу і нарешті оселилася в Пряшеві, де Любица відвідувала українську загальноосвітню школу. Це дало їй змогу вивчити українську та словацьку мову й удосконалити знання з угорської, яку почала опановувати ще тоді, коли сім'я жила в Дрни.

Після закінчення згаданої школи поступила на Педагогічний факультет (на інший не могла) Університету ім. П. Й. Шафарика, де здобула диплом учителя хімії та природознавства. Ці предмети її не задовольняли і тому поступила на Філософський факультет (в цей рік вже могла) цього ж університету, де вивчала українську та англійську мови і після його закінчення (1970) стала працювати учителькою згаданої прашівської середньої школи, котру відвідувала.

Новий етап у житті Л. Баботи настав після її переходу у Дослідний кабінет україністики кафедри української мови і літератури ФФ УПІШ 1977 року, де здобула академічне звання доктор філософії (PhDr.), заочно закінчила наукову аспірантуру під керівництвом доц. д-р Олени Рудловчак, к.ф.н. і захистила роботу на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства на Філософському факультеті ім. Я. А. Коменського (1987) в Братиславі. Так вона стала провідним науковим працівником в галузі словацької україністики не лише кафедри, але й Словаччини, яку потім репрезентувала на різних міжнародних конгресах, конференціях. Початком 90-х років Л. Бабота отримала постдокторську стипендію в Мультикультурному історичному товаристві Ontario (Multicultural History Society of Ontario) (1991 – 1992), і на основі роботи, яку вона виконала протягом перебування в цій установі, їй запропонували позицію visiting professor – гостьового професора в Торонтському університеті (University of Toronto) (1993 – 1995).

Після повернення додому на Кафедру української мови і літератури вже Пряшівського університету читала лекції, вела семінари з історії української літератури, стала доцентом теорії та історії словацької літератури, завідувачем кафедри української мови і літератури, керівником Інституту слов'янських мов, заступником декана у закордонних справах, членом різних комісій універ-

Перелік статей забрав би десятки сторінок. Вона надрукувала кілька десятків статей – газет у різні енциклопедії, словники прашівські (Краєзнавчий словник русинів-українців. Пряшівщина, українські (Енциклопедія сучасної України) чи американські (Енциклопедія історії та культури карпатських русинів). Уже кілька років готує україністичні статті для словацької енциклопедії Beliana.

Із тієї значної кількості надрукованих робіт хотілося б назвати хоча б деякі, які, на мою думку, принесли читачам осмислення нових фактів та увела їх в обіг історії української культури і літератури. Вона ніби з ліхтариком шукала і знаходила такі факти, які вже давно були забуті, як, наприклад, про діяльність Ю. Ігнаткова, М. Гомічкова, О. Гомічкова, Г. Стрипського, І. Кондратовича, К. Сабова, А. Ріпая, Зореслава, М. Стренка, М. Божук, В. Гренджі-Донського члени прашівських чи прашівських діячів культури (О. Духнович, Е. Кубек, А. Остапчук-Науменко, Д. Зубрицький та ін.), чеських україністів В. Абжолтовської, З. Генік-Березовської, Г. Захової, М. Марчанової, М. Лехової, А. Гартла, Ф. Затлоукала, К. Заклинського, М. Кргоуна, В. Жидлицького та багатьох інших, про значення газети «Карпат» та інших закарпатських і прашівських періодичних і неперіодичних газет і журналів XIX – XX ст.

Найбільший інтерес викликала в Словаччині та в Закарпатті її перша монографічна робота «Закарпатоукраїнська література другої половини XIX століття» (1994), бо вона побудована на конкретних, часто вперше опублікованих фактах і на ново осмислених і оцінених з сучасних позицій. Значний інтерес викликали її студії, в яких розглядає, як словацька літературна модерна полонія закарпатоукраїнських поетів першої половини XX ст. (Zoreslav a katolícka moderna, 1999). По-новому оцінила проблему месіанізму в українській літературі матеріальної України в студії «Mesianizmus v súvislostiach vývinu ukrajinskej spoločnosti a literatúry» тощо.

Л. Бабота досліджувала також літературний процес українців Словаччини.

Написала ряд статей про Зореслава. До речі, вона належала до перших авторів, які про нього писали, коли вже можна було згадувати його літературну та монашу діяльність на Закарпатті, в Словаччині і потім в США (зовсім

першим його ім'я в «Новому житті» згадав Й. Шелепець). Раніше було забороно про нього писати і згадувати, бо його було засуджено Верховним судом ЧСР, як ворога нашого народу та СРСР, на довільне ув'язнення і лише втечею в Рим він зберіг собі життя. З його діяльністю наша громадськість могла довідатися з журналу «Дукля» (1990, № 4), писала вона і про творчість Ф. Лазорика, Марії Підгірянки, про дитячу літературу, про творчість Ірини Невицької та подбала і про видання її повісті «Пригоди Матія Куколки» 1994, (продовження першої частини книги Матій Куколка, 1968), писала про прозу В. Гренджі-Донського та інших закарпатських і прашівських авторів.

Дальша тема, якій Л. Бабота присвятила чимало досліджень, була проблема словацько-українських культурних і літературних зв'язків від найдавніших часів до сучасності («Григорій Сковорода в Трановському календарі» (Дукля, 1998, № 5), «Кілька етюдів до українсько-словацьких зв'язків на зламі XIX-XX століть» (2005), «Словацька тема у творчості А. Кралицького» (2003) та ін. Вона активно виступала на міжнародних конференціях в Пряшеві та Ужгороді, на яких демонструвала свої дослідження із словацько-українських літературних зв'язків.

Хвилювала Л. Баботу також ідея слов'янства в прашівській українській та закарпатоукраїнській літературі в минулих століттях та в наш час (Idea slovanstva v kultúre Rusínov-Ukrajincov (2005)).

Не можна обійти її вклад у написання чи складання підручників з української літератури для середніх шкіл з українською мовою навчання або вивченням української мови в Словаччині.

Особливе місце в її житті і творчій діяльності займає проблема перекладу – наукового і художнього, його теорія і практика. Як ми вже згадали, сама перекладає, крім судових та інших офіційних, персональних документів і матеріалів, ще й приймає іспити, як членкиня комісії Міністерства юстиції СР у майбутніх офіційних перекладачів та тлумачів з української на словацьку і навпаки із словацької на українську мову та часто висловлює свої погляди, спостереження та оцінки перекладів, як, наприклад, у статті «Українська література у перекладах Юрая Андрічука» (Дукля, 1998, № 2).

Л. Бабота стала гідним продовжувачем дослідження і пропагування літератури карпатського регіону, тобто літературної карпатистики, як це свого часу робила доц. д-р О. Рудловчак, к.ф.н.

Л. Бабота по заслузі одержала «Золоту фортуна» (Георгіївську медаль) Міжнародного академічного рейтингу (Київ, 2004) – International Academic Rating of Popularity Golden Fortune, Золоту медаль Пряшівського університету (2023) та інші відзнаки.

Ще слово-два про наші особисті контакти, що нас єднало і єднає досі, про її людський характер. Знав я її як сумлінну студентку, як працюючого члена кафедри і коли я був змушений залишити кафедру, то вона єдина не побоялась утримувати зі мною надалі творчі контакти і ми разом написали першу статтю у нас про поетичну творчість Зореслава. Ті контакти тривають і тепер, за що я їй глибоко вдячний і поважаю її як людину не лише знайдено працюю, але й чесну, оптимістичну, очолю допомогти, хоч і вона сама потребує допомоги, бо її вже довгий час мучає небезпечна хвороба, але вона не здається і надалі читає лекції, приймає іспити, виступає на конференціях і перекладає.

Шановна і дорога мені Люба, дякую Тобі за дружбу, співпрацю, хай Тобі і надалі щастить у житті, хай від Тебе щонайдалі втікають всі хвороби і живи нам

На многая і благая літа!

Михайло РОМАН.

Новини культури

ІЗРАЇЛЬ. В Українському центрі в Тель-Авіві (Ukrainian Cultural Center in Tel Aviv) відбувся майстер-клас від «Українських здібканів в Ізраїлі», учасники якого цього разу навчались давньої української техніки розпису по тканині – вибієйці.

КАНАДА. Україна й українська культура були представлені на найбільшому у світі багатокультурному фестивалі «Edmonton heritage festival», який відбувся у канадському місті Едмонтон.

АРГЕНТИНА. Майже тисячу відвідувачів зібрав концерт «Разом за Україну», який став яскравою кульмінацією святкування 100-річчя Українського культурного товариства «Промісвіта» в Аргентині.

ХОРВАТІЯ. Посольство України в Хорватії запросило приєднатися до конкурсу дитячих малюнків, присвяченого Дню захисників і захисниць України, Покрови пресвятої Богородиці та Дню українського козацтва.

СНП в періодиці

Газета *Za svobodné Československo* (29.8.1945, 2(213), 3, s. 3) опублікувала статтю Лаца Новомеського під назвою «Що вирішило Словацьке національне повстання». Пропонуємо її нашим читачам у перекладі на українську мову.

Наше повстання почалося не з безчинства. Наш солдат і наш партизан не взявся за зброю – через непродуману авантюру. Як учасник підготовки до цієї славної, але болісної і повної страждань та високих жертв сторінки нашої історії, я можу засвідчити, що ніхто не призначав дату словацького збройного опору 29 серпня 1944 року заздалегідь. У ті буремні серпневі дні для словака просто не було іншого виходу, як взяти до рук зброю і поставити навіть лопати, молотки і ручки на службу відкритої війни проти німецьких дивізій, що з усіх боків стікалися на нашу Батьківщину. [...]

Однак, коли йшлося про те, щоб довести рідній країні і світові, що словаки не бажають терпіти чергового і найвищого акту насильства з боку німецьких нацистів, кожен хоробрий словак без вагань погодився розпочати опір. І треба також сказати, що за подібних обставин він розпочався б раніше. Наше повстання не було передчасним, але це був своєчасний опір німецькій окупації. Якби ми тоді не чинили опору, то ніколи б не підняли голови в спротиві, і наш народ мав би стільки ж, якщо не більше, жертв, ніж під час повстання. Необхідно ще раз підкреслити ці обставини, також для того, щоб раз і назавжди і безповоротно з'ясувати, що наше повстання було справою всього словацького народу, а не якоюсь регіональною справою.

Вирішуючи власну долю, ми заслужили можливість, безпечно і надійно можливість раз і назавжди вирішити наше майбутнє згідно з нашими пла-

нами і згідно з нашими власними ідеями!

Під час свого національного повстання словаки вирішили, що увійдуть до відновленої Чехословацької Республіки як нація рівних і рівноправних, за принципом відомого прислів'я – Я – господар, ти – господар. З найближчим до нас братнім чеським народом ми вирішуватимемо долю відновленої республіки таким чином, що на чеських землях чехи, а на словацьких – словаки будуть керувати власними справами. Це перша справа історичної ваги, яку словаки вирішили з власної волі.

Далі словаки вирішили, в повній згоді з усіма представниками чехословацького опору за кордоном і з неприхованою симпатією радянської громадськості, що нова республіка, яку ми збираємося будувати з братнім чеським народом, буде слов'янською державою. Це означає, що її управління, як політичне, економічне, так і культурне, буде вільним від будь-якого впливу як угорців, так тим більше німців!

Іншим важливим актом, який ми вирішили в бурхливому вогні боротьби за наше існування, є характер нової республіки. Це народно-демократичний характер нової держави. [...]

Викладені тут принципи, які вже частково реалізуються, є основними досягненнями Словацького національного повстання, вони є внеском словацької резолюції в словацьке і чехословацьке майбутнє.

Лацо Новомеський

Переклад зі словацької мови: -мі-

Сторінки минулого (112)

ВИШНІ РУЖБАХИ – VYŠNÉ RUŽBACHY (окр. Стара Любовня)

Вишні Ружбахи відомі широко-далеко. Тут знаходяться відомі купелі. З характеристики курорту відомо, що мінеральна гідрокарбонатно-кальцієво-магнієва вода підходить для лікування неврозів, психозів, захворювань опорно-рухового апарату, бронхітів та онкологічних показань. Мальовнича місцевість курорту ідеально підходить для прогулянок і відпочинку на природі.

Окрім басейнів з мінеральною водою, Вишні Ружбахи також відомі своїми кратерами, які утворилися внаслідок обвалу травертинових кірок, що дозріли навколо мінеральних джерел, багатих на кальцій. Найвідоміший з них – кратер діаметром 12 метрів.

Менш відомо, що на Спиші і заодно у Вишніх Ружбах проживала також невелика група української людуності, яку тогочасна чехословацька статистика 1930 року називає русами.

Одними з найвідоміших джерел, які зафіксували присутність руської людуності на цих теренах, є «Історія Мукачівської єпархії» Івана Пастелія, який в 1787 – 1790 рр. був генеральним вікарієм Списького вікаріату в Кошицях. Такі відомості стали відомі загалом у зв'язку з підготовкою встановлення Пряшівської єпархії, яка згодом відіграла важливу роль у духовному і культурному піднесенні руського населення Пряшівщини.

Як відомо, Пряшівське єпископство було офіційно створене 22 вересня 1818 року буллою Папи VII Relata semper, відокремивши його від Мукачівської єпархії.

В історії Івана Пастелія наведений поіменний список вірян грецького обряду в ряді списків сіл, які на той час перебували під управою латинського духовенства – в Топорці, Маркушівцях, Лехниці, в Рельові, Башівцях, Спиській Новій Весі, Левочі.

Конкретно у Вишніх Ружбах серед вірян грецького обряду були Бартоломей Оліар, Марія і Марта Шолтис. Пізніше багато вірян, які були руської віри, стали римо-католиками, проте частини з них все ж таки вдалося вижити з-під впливу латинян і поверну-

лись в лоно церкви грецького обряду. На сьогоднішній день християни східного обряду у Вишніх Ружбах опинилися під опікою матірної греко-католицької парафії в Камійонці (тепер окр. Стара Любовня), а юрисдикція церкви-матері стосується таких сіл: Форбаси, Гніздне, Лацкова, Ломничка, Нижні Ружбахи, Подолінець, Вишні Ружбахи.

С. Цамбел (*Slovenská reč a jej miesto v rodine slovanských jazykov* (1906) нараховує не 38, як вводить Володимир Гнатюк в книзі «Русини Пряшівської єпархії і їх говори» (1900), а 42 села з польським населенням (стор. 64). Він ставить питання швидкої втрати руським населенням своєї ідентичності і в цьому зв'язку торкається погляду Йонаша Заборського: «Kedy sa počala výbojnosc? Dľa Jon. Záhorského je nie dávna, lebo sa počala «s obracanim v latinstvo pravoslávnych Rusov». Dľa neho je ona dielom katolíckej cirkvi. Ale máme na území východoslovenskom užsom rím.-katolíckych obcí 429 (s 50% väčšinou), a gr.-katolíckych len 91 (s 50% väčšinou). Nie je možné, žeby takéto nesmierne veľiké «obracanie v latinstvo» bez stopy bolo zmielené v historičnej dobe... Olaf Broch sa vyslovil veľmi nejasne: «Kehren wir zum Schluss noch einmal mit ein Paar Worten zu dem slovakisirenden Einfluss in Nordostungarn zurück, so ist es erlaubt zu schliessen, dass er nicht erst von heute oder gestern stammt. Es ist schon von anderen darauf aufmerksam gemacht, dass er wahrscheinlich schon litngere Zeit hindurch gewirkt hat». (В перекладі: «Нарешті, якщо ми повернемося кількома словами до словацького впливу на північному сході Угорщини, то можемо зробити висновок, що він виник не сьогодні і не вчора. Як вже зазначали інші, він, ймовірно, діяв вже протягом тривалого часу») (стор. 180).

Отже, сліди української людуності – русів, як їх називають джерела, в пліни років розмиваються. Свідком їх присутності на цих теренах є хіба східний обряд і східна християнська церква, яка існує до наших днів.

Історик Олексій Петров на основі угорських джерел припускає, що Вишні Ружбахи існують з 16 ст., жителі походять здебільшого з польських земель, «населення розмовляє

польсько-словацькою мовою» (див. Sborník Fr. Pestyho, стор. 123).

В історичному розвитку настали докорінні зміни і в мажоритарної більшості – замість поляків сьогодні більшість – словаки. Парадоксально, але з русинами Вишніх Ружбах життя не бавилось, поволі зникали з лиця землі. Залишилися хіба українські прізвища. І спогад про минувшину. Тож варто поглянути на чисельність русинів, які опинилися в маргінальному становищі як у Вишніх Ружбах, так і на списках обшарах.

Стан руського населення у Вишніх Ружбах на основі доступних статистичних даних.

Результати перепису населення в 1880, 1890, 1900 і 1910 роках:

1880 рік – 897 жителів, 558 слов., 17 угор., 8 нім., 31 немовл.; 897 жит., 889 р.-кат., 1 еванг. а.в., 7 юд.; 1890 рік – 810 жит., 706 слов., 1 мад., 51 нім., 5 рус., 47 ін.; 764 р.-кат., 8 гр.-кат., 1 еванг. а.в., 37 юд.; 1900 – 725 жит., 681 слов., 5 мад., 7 нім., 32 ін.; 706 р.-кат., 15 гр.-кат., 4 юд.; 1910 – 735 жит., 659 слов., 17 мад., 7 нім., 52 ін.; 723 р.-кат., 2 гр.-кат., 1 реформ., 9 юд.

В той час як в багатьох місцевостях на Спиші спостерігається зростання кількості жителів руської національності і християн східного обряду, чехословацький перепис населення 1930 року фіксує дальше зменшення кількості руського населення і вірян церкви східного обряду у Вишніх Ружбах: 739 жит., 671 слов., 0 русів, 19 нім., 3 евр., 1 ін., 15 чуж; 726 р.-кат., 7 гр.-кат., 2 еванг. а.в., 1 реформ., 3 юд.

Для порівняння наведемо кількість населення в дужках кількість руських в окремих місцевостях станом на 1930 рік: Гайтівка 199 (84), Якуб'яни 1946 (950), Орябина 1153 (1025), Камійонка 1100 (1002), Леґнава 461 (297), Малий Липник 688 (329), Литманова 698 (613), Стара Любовня 2109 (71), Матисова 435 (336), Мнишек-над-Попрадом 476 (22), Старица 401 (311), Малий Сулин (тепер складова частина Сулина) 267 (261), Шамброн 744 (564).

Перепис населення 2021 року реєструє 1404 жит., 1365 слов. 3 угор., 6 ром., 2 рус., 2 чех., 5 укр., 1 нім., 1 пол., 1 рос., 2 австр., 16 невр.; 65 без віросп., 1218 р.-кат., 77 гр.-кат., 1 реформ., 6 прав., 3 реліг. община Єгов., 1 ін. і неточно встановлені христ. церкви, 4 ад hoc рух, 21 невр.

-мі-

Ми сіяли насіння любові, добра і миру

зустріла групу з п'яти сором'язливих дівчаток і семи хлопчиків, які тулилися на краю табірної двору. Після взаємних представлень і реєстрації відбулося офіційне відкриття табору. Дітей розділили на дві групи з україномов-

приймають, люблять. У першій частині поїздки Бог промовляв до поранених війною дітей 21 століття через добро, радість і спілкування їхніх однолітків, аніматорів, а також через о. Михайла Янчишина та його команду.

Наступним на порядку денного був візит до Високих Татр, про який Жанна розповідає наступне: «Подорож до Татр була важкою, але прекрасною, ми побачили прекрасну панораму, ніби ми були в Альпах. У наступні дні у нас була екскурсія по Пряшеві і Кошицях». Захоплені походами в гори, діти зупинилися в семінарії імені блаженного П. П. Гойдича в Пряшеві.

Наступного дня діти вирушили до Кошиць, де відвідали Оперний театр, де мали змогу посидіти у глядацькому кріслі, а також побувати на сцені співака, танцюриста та фотографа. Вони також послушали українську пісню «Ой у лузі червона калина» у виконанні Марєка Мохнача, який провів для них екскурсію внутрішніми приміщеннями театру. Окрім театру, діти були зачаровані фонтаном у центрі Кошиць та собором Святої Алжбети. Після спільного обіду діти мали вільну програму і повернулися до Пряшева, де зробили кілька покупок і насолодилися тихим вечором. Неділя була відпочинковим днем для тіла, але збагачуючим для душі. Зранку добровільна участь у Святій Літургії, після обіду евангелізаційна зустріч з презентацією на тему «Хто я є і хто дав мені життя». Цього

разу схвильовані діти пізнавали і дивувалися любові доброго Бога, який створив нас з любові і для любові. Зустріч закінчилася Ісусовою молитвою в каплиці Пресвятої Трійці. Увечері діти скористалися тихою атмосферою

Ісусовою молитвою в семінаріїній каплиці. На завершення до них звернувся отець Петро Міленький. Він захопив їх вирощувати посіяне зерно віри, заспівав гімн любові та поблагословив дітей у дорогу. На завершення перефразую вдячні слова класного керівника на адресу всіх благодійників: «Під час нашої подорожі ми побачили намагання влади в кожного з нас зерно духовності – Божої любові, на-

нені війною. Тому на початку весни я звернулася до с. Стефанії з проханням організувати таку поїздку і для мого класу. Від початку війни діти живуть у страху та небезпеці. На моє прохання с. Стефанія відгукнулася і запросила нас до Словаччини. Я зустрілася з сестрою Стефанією вдруге, за що щиро вдячна Богу. За два тижні вона подарувала моїм дітям дитинство.

Після довгої і важкої подорожі із Запоріжжя до Юскової Волі (Словаччина) Жанна з дітьми та двома батьками прибула до табору вдень 21 липня. Я

ними вожатими. Під керівництвом професійних аніматорів українські діти були повністю інтегровані в табірне життя. «Кожного дня аніматори готували для дітей приємні сюрпризи. Були конкурси, пісні, танці, спільні вечори. Діти спілкувалися англійською та українською мовами. Але головне, що вони жили в безпеці». Образ завершення табору говорив про несміливих восьмикласників, які переступали поріг дев'ятого класу, але плакали, бо мусили покинути своїх друзів і мирне середовище, де вони відчували, що їх

семінарії, щоб послідуватися один з одним, чого їм дуже не вистачає в прифронтовому Запоріжжі. Для учнів понеділок був останнім днем поїздки. Ранкове прибирання, останні покупки, а також остання зустріч на тему: «Християнські цінності». У другій половині дня на гостей з України чекала програма від пані Патриції Попович, яка завершилася спільним споживанням морозива.

Діти попрощалися зі Словаччиною

повнити наші серця добром до ближнього. Вони подарували нам приємні хвилини і щасливі моменти. У Пряшівській архієпархії ми зустріли людей з великим серцем, сприйнятливих до України та дітей, які повинні жити в мирі, як і всі діти світу. Ми щиро вдячні за добре серце, відкритість і прийняття. Бажаємо всім міцного здоров'я та довгих років життя».

с. Стефанія, ЧСВВ.

На Афоні знайшли рідкісні українські стародруки

У легендарних монастирях Афону знайшли унікальні українські стародруки і рукописи, що проливають світло на життя козацької України і розповідають нові деталі біографії гетьмана Івана Мазепи.

Документи ще раз підтверджують, що Київська митрополія була ключовим гравцем у православному світі – до її анексії Московським патріархатом у XVII столітті. Про нові питання

книговидавництва збігається з періодом підкорення козацької держави Російською монархією.

Крім стародруків, у монастирі виявили нове джерело біографій української козацької старшини – рукопис XVII-XVIII століть із записами українських гетьманів, які жертвували на афонські монастирі.

Цей рукопис є джерелом історичних даних про родинні зв'язки ко-

Чернігова на Афон потрапляло багато стародруків.

Книги з України замовляли ті, хто послуговувався церковнослов'янською мовою, зокрема тогочасна Болгарія, Сербія, Румунія і навіть Греція. Перебуваючи під владою Османської імперії, вони мали менше можливостей для власного культурного розвитку.

Так само надруковані в Україні

▲ Сергій Шумило під час роботи з виявленим на Афоні козацьким рукописом XVII-XVIII ст.

▲ Козацький рукопис XVII-XVIII ст. із записом роду гетьмана Івана Мазепи.

та історичні дискусії, до яких проковує знахідка, розповів BBC український дослідник Сергій Шумило.

зацької старшини, зокрема гетьманів Івана Самойловича, Івана Мазепи, Данила Апостола, Івана Скоропадського,

книжки використовували і в освітніх закладах Московії XVI-XVII ст.

Це ставить під сумнів поширену думку, що дружиною Мазепи була старша за нього удова Ганна Фридрикевич, оскільки в афонському пом'янику імені Ганни немає.

Історик припускає, що дружиною Мазепи була не Ганна, а Марія. Це здавалося би маленьке відкриття з Афону породжує цілий ряд питань.

Чи можна відвідати Святу Гору і як туди потрапляють дослідники

Потрапити на гору Афон важко не лише туристам, але й дослідникам. Ця автономна чернеча республіка в складі грецької держави вимагає спеціальної візи для в'їзду. За давньою традицією чоловічих монастирів, жінкам такої візи не дають.

Сьогодні на Афоні розташовується 20 монастирів і 16 скитів. Вони формально підпорядковуються Вселенському патріарху, проте в частині з них досі сильні промосковські настрої. Полиці багатьох тамтешніх архівів до сих пір до кінця не досліджені. Лише у книгоховищах одного Сергій Шумило виявив більше сотні стародруків.

Разом із колегою Олександром Альфоровим дослідник планував експедицію на Афон ще 25 лютого 2022 року. Проте через повномасштабне вторгнення Росії подорож скасували.

Проект відновили у 2024 році за підтримки Британської академії та британського Університету Ексетера.

Наразі історики документують знайдені джерела, визначають точне місце походження паперу, час його виготовлення. У планах – публікація каталогу українських стародруків із переліком і детальним описом самих видань.

Окремою книгою видадуть процитований козацький рукопис. Після цього вийде серія наукових статей із результатами досліджень.

«Це важлива знахідка для відновлення нашої історії і спадщини, яку протягом багатьох століть Росія намагалася вкрасти», – наголосив Сергій Шумило.

Співрозмовники BBC у церковних колах одноставно кажуть про цінність відкриття для України та висвітлення її церковного та культурного впливу перед повним поглинанням Московією в XVII-XVIII ст.

BBC Україна.

Книги приходять до читачів

Приходять до громадських центрів, будинків для людей похилого віку та парків, до сільських установ та кафе, на залізничні вокзали, пішохідні зони і, віднедавна, у двори садиб – каштелів. Регіональні бібліотеки Пряшівського самоврядного краю (ПСК) створили пересувні бібліотеки та книжкові кіоски в кількох місцях регіону, щоб читачі мали літературу, так би мовити, під рукою. Деякі з них працюють вже багато років, інші з'явилися нещодавно. Найсвіжіша з них – пересувна бібліотека у дворі Вигорлатського музею в Гуменному.

Бібліотеки в Бардієві, Гуменному, Левочі, Попрадї, Свиднику, Старій Любовні та Вороновї н/Т., які є у підпорядкуванні Пряшівського самоврядного краю, пропонують читачам сотні книг у пересувних, портативних бібліотеках та книжкових кіосках.

Вигорлатська бібліотека в Гуменному може похвалитися найбільшою кількістю пересувних бібліотек та книжкових кіосків. Вона створила дві пересувні бібліотеки і бере участь у наповненні та обслуговуванні шести книжкових стендів, які з'явилися в місті завдяки співпраці з OZ HumnoArt та однією з міських книгарень. У них представлено шість творів мистецтва, кожен з яких виконаний окремим художником або мистецькою групою. Вони розташовані в пішохідній зоні та в усіх житлових масивах міста, налічують 20-40 книг і регулярно оновлюються.

Бібліотека також має окрему громадську бібліотеку на Підскалці. Для її наповнення було оголошено збір книг, до якого долучилися приватні особи з усієї країни, а також різні видавництва та книгарні. Вона містить близько 450 томів книг, призначених насамперед для дітей та молоді.

Але абсолютною новинкою бібліотеки є пересувна бібліотека, створена наприкінці червня на подвір'ї садиби – каштелю, в якій знаходиться

Вигорлатський музей. Вона доступна щодня в години роботи музею, а щовівторка з 16.00 до 19.00 переїжджає до Парку Миру біля каштелі, де відбуваються культурні події в рамках проекту *Humenné, m(i)esto čítania*. Ця міні-бібліотека містить близько 60 книг і постійно оновлюється.

Окружна бібліотека ім. Давида Гуттеселя в Бардієві у співпраці з Фондом громади Бардієва створила три невеликі публічні книжкові полиці на дитячому майданчику *Жубрієнка* в Парку Європи та в Променад-парку, які налічують близько двадцяти книжок.

Любовнянська бібліотека в Старій Любовні відкрила свою філію в одному з місцевих будинків для людей похилого віку. Наразі у загальній кімнаті бібліотеки є 200 назв книг. Раз на місяць бібліотекар також відвідує отримувачів соціальних послуг і приносить їм замовлені книги.

Піддукланська бібліотека у Свиднику відома своєю жовтою пересувною бібліотекою на чотирьох колесах – бібліобусом. Водночас вона створила пересувні бібліотеки у Свидницькому будинку для людей похилого віку та закладі для людей похилого віку «Атріум», а також додала пересувні бібліотеки в сільських установах у селах Кружльова та Рівне. У кожній з них бібліотечний фонд оновлюється раз на місяць і налічує близько 50 книг різних жанрів. При вході до бібліотеки у Свиднику є мінібібліотека «Візьми у нас книгу, яку не доведеться повертати», де зібрані книги, що вийшли з друку.

Мандрівні або переносні бібліотеки чи навіть книжкові кіоски регіональних бібліотек не підпорядковуються умовам їхньої системи абонементу. Люди можуть позичати книжки в них, брати їх собі на зберігання або дарувати. Однак здебільшого видання в них циркулюють.

Відділ комунікації ПСК, Пряшів.

Казкова екскурсія в Гуменному

Вигорлатський музей в Гуменному знову підготував для наймолодших відвідувачів незвичайну екскурсію по своїх приміщеннях. У середині серпня на них чекала ще одна з серії казкових екскурсій цим найвідомішим пам'ятником у Гуменному. Експериментальний огляд музею розпочався в суботу, 17 серпня.

Екскурсія-казка розповіла юним відвідувачам про історію Гуменного та його правителів. Експериментальна інтерпретація відбулася в його мистецько-історичній експозиції у формі тематичних екскурсій.

Працівники музею показали відвідувачам повсякденне життя дворянського двору і те, як працює музей. Юні туристи могли побачити, зокрема, печі та камін, прикрашені карнизми, бібліотеку, фамільний герб та рідкісні олійні

картини графа та графині Андраші.

Наприкінці екскурсії відбулася зустріч з принцесою, яка розповіла дітям про свій розпорядок дня і свої обов'язки.

Ренесансний каштель-садиба в Гуменному датується 14 століттям. Перша згадка про нього як про маєток родини Другетів датується 1449 роком. Він був побудований на місці середньовічного замку, наприкінці 16 століття набув ренесансного вигляду, а в другій половині 18 століття – барокового. Він виділяється своїми розмірами і був повністю мебльований до Другої світової війни. Початок історії самого Вигорлатського музею датується 1960 роком. З 2002 року його засновником є Пряшівський самоврядний край.

Відділ комунікації ПСК, Пряшів.

NOVE ŽYTĽA

zahraničia prijima: SLOVART G.T.G., spol. s r.o., Krupinská 4, P. O. Box 152, 852 99 Bratislava, e-mail: info@sloart-gtg.sk. Počítačová sada NITECH s.r.o., Prešov, Tlačí Grafotlač, Prešov. Ev. číslo EV 3301/09. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

Vydáva Zväz Rusínov-Ukrajincov SR, IČO 00 177 725. Ročník 74. Šéfredaktor Miroslav Iljuk. Adresa redakcie: Janka Borodáča 5, 081 08 Prešov. Tel. 051/7733 707, e-mail: novezytta@nexta.sk. Náklad: 450 ks. Ročné predplatné 12,50 € Štvrťročné predplatné 3,125 € Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail: predplatne@slposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlačie. Uzbecká 4, P. O. Box 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk. Objednávky na predplatné do zahraničia prijíma: SLOVART G.T.G., spol. s r.o., Krupinská 4, P. O. Box 152, 852 99 Bratislava, e-mail: info@sloart-gtg.sk. Počítačová sada NITECH s.r.o., Prešov, Tlačí Grafotlač, Prešov. Ev. číslo EV 3301/09. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

НОВЕ ЖИТТЯ

Видає Союз русинів-українців СР. Рік видання 74. Головний редактор Мiroslav Iljuk. Адреса редакції та адміністрації: 081 08 Пряшів, Янка Бородача, 5. Телефон 051/7733 707, e-mail: novezytta@nexta.sk. Рукописи і фотографії повертаються на просьбу автора. Редакція залишає за собою право скорочувати статті. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди і не обов'язково збігаються з поглядами редакції.